

Moninaisuus, monikulttuurisuus vai kansainvälisyys?

Maailma tiivistyy Suomen ympärillä. Ihmisiä muuttaa maasta toiseen työn tai perheen perässä, mutta monet myös pakenevat uhkia. Kansainvälisen muuttoliikkeen syyt ja motiivit vaihtelevat yksilöittäin.

Tilastoista voidaan todeta, että Suomeen on muuttanut tai saapunut viime vuosina yhä enemmän ulkomaalaisia. Tämä näkyy lisääntyneinä monikulttuurisina kohtaamisina suomalaisessa yhteiskunnassa. Monikulttuurisuus synnyttää yhteiskunnallista keskustelua ja herättää ajoittain vahvojakin tunteita. Keskustelua ohjaavat usein asenteet ja henkilökohtaiset näkökulmat. Tämän takia monikulttuurisuuteen liittyvien käsitteiden ja niiden tulkintojen kanssa tulee olla tarkkana. *Monikulttuurisuus*, *moninaisuus* tai *kansainvälisyys* luovat kukin erilaisia mielikuvia ja välittävät erilaisia tulkintoja osallistuen helposti niihin toiseuttamisen mekanismeihin joista hyväntahtoisesti halutaan päästä eroon.

Englanninkielinen käsite *interculturality* kääntyy huonosti suomen kielelle. Kun eräässä tutkimuksessa opettajilta ja kouluttajilta kysyttiin interkulttuurisuudesta, he olivat ymmällään. Mutta kysyttäessä monikulttuurisuudesta alkoi tulla enemmän vastauksia. Monikulttuurisuuden käsite on ajankohtainen ja paljon käytetty, mutta monen muun vastaavan termin tavoin se ohjaa huomion kulttuuriin taustoihin ja eroihin. Samalla se pakottaa kysymään, kuuluvatko ihmiset johonkin kulttuuriin ja saako ihmisiä luokitella johonkin kuuluviksi. Entä

mitä jos yhteiskunnallisen tai tieteellisen keskustelun luokitteluista ei löydy jollekin yksilölle sopivaa luokkaa?

Kysymykset ovat herkkiä ja paljastavat käsitteellistämisen vaikeuden. Mutta mitä sitten tulisi käyttää *monikulttuurisuuden* käsitteen tilalla? Pitäisikö enemmän käyttää käsitettä *moninaisuus*? Se ainakin mahdollistaa useiden näkökulmien esiintymisen. Varsinkin kasvatustieteessä ja opettajankoulutuksessa moninaisuuden käsitteellä tarkoitetaan tällä hetkellä sitä, että moninaisuus on meissä kaikissa, ja me kaikki kuulumme osaksi samaa moninaisuuden kirjoa. Näin vältytään luomasta toisuuksia tai tekemästä eroa meidän ja muiden välille. Käsitteen voi ajatella edistävän moninaisuuden hyväksymistä, suvaitsevaisuutta ja tasa-arvoisuutta. Jo reilun vuosikymmenen takainen UNESCO:n kulttuurisen moninaisuuden julistus (*The convention on the protection and promotion of the diversity of cultural expressions*, 2005) toi esille ja määritteli kulttuurisen moninaisuuden käsitettä tavalla, jolla pyrittiin väistämään erontekoihin usein liittyvät arvoasetelmat. Julistuksen mukaan kulttuurisella moninaisuudella tarkoitetaan kulttuurien ja yksilöiden tapaa elää. Sen mukaan kulttuurit tulisi nähdä tasavertaisina.

Tämän maahanmuuttoa käsittelevän erikoisnumeron kirjoituksissa jokainen kirjoittaja on tehnyt oman ratkaisunsa sen suhteen, millä käsitteillä he kutsuvat etnisyyteen, kulttuuriin, kieleen tai kansallisuuteen liittyvää moninaisuutta. Kirjoittajien

käsitevalinnat ovat tapauskohtaisia ja ne sopivat heidän omiin perusteltuihin tarkastelunäkökulmiinsa. Tieteellinen debatti käsitteiden käytöstä, niin kansallinen kuin kansainvälinenkin, jatkuu kuitenkin edelleen. Se osoittaa, että ajankohtaisista ja suvaitsevaisuuteen pyrkivistä tutkimusaiheista huolimatta tutkijat tasapainoilevat soveltuvien ja soveliaiden käsitteiden kanssa. Tämä on erityisen vaikeaa, jos kohta myös tärkeää, nykyisenkaltaisessa yhteiskunnallisessa tilanteessa, jossa neutraaleiksikin tarkoitetut huomiot ja käsitteet politisoituvat helposti.

Kulttuurista moninaisuutta voi tutkia maantieteen näkökulmasta monin tavoin. Varhaisen maantieteen tutkimuskenttään kuului maapallon eri alueiden ja väestön kuvailua. Myöhemmin alalla on tehty paljon muuttoliikkeisiin liittyvää tutkimusta, ja erityisesti valtakuntien rajat ylittävän muuttoliikkeen tutkimus on sivunnut enemmän tai vähemmän kulttuurisen moninaisuuden tutkimusta. Globalisaation myötä kulttuurisen moninaisuuden lisääntyminen ja kulttuurien kohtaaminen ovat lisänneet kiinnostavia tutkimuskohteita. Nykyisin maantieteessä tehdään paljon tutkimusta, jossa selvitetään esimerkiksi kotoutumisen edellytyksiä, kulttuurien kohtaamisia ja kulttuurisen identiteetin muodostumista. Kaupunkimaantieteessä tutkitaan muun muassa asuinalueiden eriytymistä monikulttuurisuuden näkökulmasta. Maantieteen didaktisessa tutkimuksessa puolestaan tutkitaan kulttuurisen

ja kielellisen moninaisuuden vaikutusta oppimiseen ja opetukseen. Karkeasti voidaan sanoa, että maantieteellisessä tutkimuksessa on siirrytty yleisistä laajoista ja kuvailevista tutkimusnäkökulmista kohti yksilön ja yhteisön tason ja kokemusten tutkimusta. Edellä kuvatut tutkimusesimerkit – samoin kuin tämän teemanumeron kirjoitukset – ovat vain pieni poikkileikkaus siitä, miten monikulttuurisuus ja kulttuurinen moninaisuus (mitä käsitettä sitten halutaankin käyttää) näkyvät maantieteessä tai millaisia aiheita ne antavat tieteenalalle.

Kiistatonta lienee se, että kulttuurien kohtaamiset tulevat lisääntymään tulevaisuudessa. Tämä tulee ilmenemään eri mittakaavatasoilla; esimerkiksi kouluissa, nuorten kaveripiireissä, työpaikoilla, naapurustoissa, asuinalueilla, kaupungeissa, valtioissa, maanosissa ja niin edelleen. Nämä seikat puoltavat sitä, että maantieteilijöille on tarjolla paljon monipuolista tutkittavaa. Tämän teemanumeron kirjoituksia voi pitää esimerkkinä näkökulmien moninaisuudesta mutta myös tärkeinä akateemisina puheenvuoroina moninaisuuden lukuisista muodoista ja vaikutuksista. Toivon, että ne antavat lukijoille sekä näkökulmia että virikkeitä ajankohtaisen maahanmuuttoon ja kulttuurien kohtaamiseen liittyvän keskustelun seuraamiseen ja kommentointiin.

PETTERI MUUKKONEN
Teemanumeron toimittaja